

Cromvoirt.

Den 17^{den} Augustus 1898 bezocht ik, deze gemeente; ik reed van 's Bosch over Vught en Helvoirt naar Cromvoirt, en van daar weer terug naar 's Bosch.

Tot aan de korn van de gemeente Cromvoirt werd mij uitgeleide gedaan door de eerewacht uit Helvoirt; om geene moeilijkheden met Cromvoirt te krijgen, zorgde ik, dat die eerewacht haar plan, om mij tot het gemeentehuis van Cromvoirt te brengen, niet uitvoerde. Voor het raadhuis vond ik de jongens en meisjes van de openbare school geplaatst, die mij onder leiding van het hoofd Bruijs een paar liedjes toezongen.

Op mijne audientie verschenen het hoofd der school met diens hulponderwijzer, - en daarna een zekere Versantvoort, een bierhuishouder, die gaarne vergunning zou hebben. - Die vergunnings-quaestie is een oude zaak, welke reeds bij Gedeputeerde Staten is afgewezen en waarop wel niet zal kunnen worden toegelaten. -

Met de twee wethouders ging ik later de openbare school in oogenschouw nemen; tevens deelde men mij mede, dat de localiteit te klein was, en dat men zich voorstelde, daarin te voorzien door het gemeentehuis te amoveeren. - Er is bereids grond gekocht om een nieuw gemeentehuis te bouwen, men raamt de kosten van een en ander op ± f. 10.000. -

Het raadhuis was keurig versierd met groen en bloemen; de burgemeester had op twee karren alle geschikte bloemen en planten van den bloemist affourtuit uit Vught naar Cromvoirt gehaald. - Het dochtertje van den schoolmeester bood mij een bouquet aan. -

De verhouding tussehen B. en W., hoewel beter dan ik verwacht had, liet toch m. i. veel te wenschen over. De wethouder van den Abeulen schijnt mij een lastig man.

Ik hoorde van B. en W. dat zij niet veel werk maakten van het doen quiveren en diepen van de broekleij, omdat dan hun eigen polders, vooral de Ham en Rijshampers, onder water liepen. - Het hemd is nader dan de rok. -

Als

Cromvoirt.

Als het kanaal 's Bosch - Drongelen klaar is, zal alle waterbegraven hebben opgehouden te bestaan.

Den 25 April 1903 kwam ik weer in de gemeente; ik kwam per rijtuig van Waalwijk, omdat ik des middags in Drongelen geweest was; onderweg, aan het meer te Drongelen, had ik een ongeluk met mijn rijtuig gehad, ten gevolge waarvan ik te veel naar Waalwijk mocht in een plasjezen; bij Venmil werd ik wak overtoogt.

Het plan voor den bouw van een nieuw raadhuis werd uitgevaard; ik werd door B. en W. op een nieuw raadhuis ontboden. — Het dien bouw is men niet gelukkig geweest; toen de fundamenten goed en veel gelegd waren stierf de architect; men heeft hem ^{zonder leiding van} den daerlijks dien oprichter den bouw laten volbrengen; achteraf bleek dat deze niet berekend was voor zijne taak; de plafonds zitten vol barsten; er is een erge lekkage solder, waar het water onder de munitplaat doorstroomt. Venmil kalk en cement ^{veel} zocht zijn in plaats van hard, zoodat alles met stukken en beukken van de muren valt. Het is wel jammer, want er is veel geld voor uitgegeven, en het plan van het raadhuis is heel aardig.

Volgens B. en W. gaat Cromvoirt niet vooruit; alle boeren trouwen niet; ze kunnen geen arbeiders, geen meiden en knechts krijgen; dat is allemaal veel te duur. Voor een goede knecht moet men f. 60, voor een dito meid f. 100. geven. — De arbeiders gaan in de stad werken, of naar het spoor, of wel, ze gaan naar den steenvan te Udenhout. — Door dat ~~dat~~ het den boeren niet zoo goed gaat, en zij niet kunnen trouwen komt er nog al eens een boerderij open; het is in Cromvoirt volgens B. en W. gemakkelijker en voordeliger om een goede boerderij te leuen (want die zijn heel dikwijls voor heel weinig geld te krijgen) dan om een bouwplaats te koop en dan zelf een boerderij te bouwen. —

Dat nu toe was en steeds gerant bij de gemeentelijke raadsverkiezingen; het gelukte mij, B. en W. van het praten te krijgen, en van hen te vernemen, wat de oorzaak is van alle kleinere en grotere onaanvaardigheden in de gemeente; Voor \pm 10 jaren

Cromvoirt.

kevan er in Cromvoirt een nieuwe pastoor, thijh. hammer, en deze bracht natuurlijk een dienstbode mede. — Deze dienstbode nu is de gewoone kletsboes, en kevens de kevaadde tong uit de gemeente. — Aanvankelijk was de verhouding tusphen den burgemeester en den pastoor zeer goed; maar, toen thij twee jaren in de gemeente was, verkende de pastoor, opzeker door kletspraak van de meid, aan de zoogenaamde familie regering in Cromvoirt. — En sinds te maeten make. Bij een gemeenteraadsverkiezing deed de pastoor persoonlijk erg zijn best, om een Meef van den burgemeester te doen vallen; hij liep alle arbeiders en geringe menschen af en kreeg er velen op zijn hand. Daardoor vielen op den dag van de verkiezing in het stembureau honderden den burgemeester en den pastoor, zo's zelfs, dat de erve tot den laatste reide, dat hij loog. —

Sinds dien waren er twee partijen in Cromvoirt, de burgemeester en de pastoor hadden ieder een eigen aanhang; alles wat de burgemeester deed, werd bevestigd, en opzettelijke verkeerdt uitgelegd; vandaar, dat ook de wethouder van den Meester in veel dingen zoo tegen den burgemeester was. — Dat heeft zoo gebedurd tot het traject van 1902; de burgemeester wordt zwaar ziek, hevige bloedspeuringen enz.; de pastoor overtuigt zich zelven, en gaat den zieken burgemeester een paar malen bezochten; sinds is de vrede gebleven, en verhooren B. en W. dat de moeilijkheden in de gemeente nu dan een eind zijn. De verhouding tusphen den burgemeester en den wethouder van den Meester was nu blijbaar heel goed.

In Wenteren wonen een kleine handerod menschen; een raadslid, J. v. d. Meusel. — Cromvoirt heeft veel eigen grond; de inwoners zijn daar goed mee; voor betrekkelijke weinig geld krijgen de boeren redelijk goed weiland voor heel veel; in Wenteren mag ieder houthouden zes beesten inscharen, in Cromvoirt zelf vijf; de scharen, die men zelf niet gebruikt, mag men niet aan een ander overduen. Het weidegeld is f. 7 per beest. — Het weideisraen is van half Meit tot 1 November

Cromvoirt.

Bij Deventer heeft de gemeente 43 Zl. f. liggen. —
Op de grens van Zelvort en Cromvoirt wordt de heij van de
meentwege gevergd; ook de binnen waterleidingen worden
grootendeels door de gemeente gevergd. Men weet niet, of de
verplichting daartoe op de gemeente rust, maar men doet het
maar, omdat men het altijd zoo gevergd is gevergd.

Er schijnt nog al schoolverzuim te zijn; de schoolcommissie
hebben nog al moeite; het herhalingsonderwijs wordt trouw
gegeven aan enkele leerlingen, die trouw kwamen. —

Uitval door dat voor zoo weinig geld we hem oehouden
worden is er behalve geen armade in Cromvoirt. —

Voor het ophoogen van het terrein bij den Bosch keelt
van Klaaren — grootendeels door intermediair van den
Burgemeester van Cromvoirt — ± 60 Zl. f.; daarvan is nu
± 56 Zl. f. water en nog ± 10 Zl. f. heide. — Volgens den
Burgemeester zouden van Klaaren van de ^{oplossing van het} ~~de~~
stockings emplacement niets verdiend hebben; aan het terrein
voor den Bosch, — voor welk werk ze reem 2/3 ton betaald
heugen — zouden ze een ton hebben overgehouden. —

Den 18 Augustus ¹⁹⁰⁸ kwam ik weer in de gemeente,
na te voren een bezoek te hebben gebracht aan Zelvort en
aan Klaaren.

Voor mijne audientie had zich de weduwe M. van Zaal aan
gemeld. Zij kwam mijne bescheidenheid verzoeken om van de
gemeente een stukje grond te koojen; ik deed later een
goed voorstel voor haar bij B. en W. —

Burgemeester de Kuyter is van zijne zware ziekte (bloedspeem)
geheel hersteld; hij zegt nooit zoo gezond te zijn geweest als thans,
niettegenstaande hij 66 jr oud is. — Hij is blijbaer teer
goedt vrienden met den methouder van der Elshen; de
partijchoppen in de gemeente hebben opgehouden; men leeft
nu meer eendrachtig; bij de laatste raadsverkiezing werden
de aftredende raadsleden bij candidaatstelling herkozen. —

De gemeente heeft nog al bezittingen; weide, hooiland,
heide en dennenbosch. Ze heb den erudigen raad gegeven
an eenen gedetailleerden staat van die bezittingen aan
te leggen, en daarvan alles te boek te stellen, wat op de exploi.

Cromvoirt.

horte en de ontginning betrekking heeft. De burgemeester
voelde daarvoor wel niet heel veel, maar zal het vermoedelijk toch
wel doen. —

Het goed ingerichte nieuwe raadhuis blijft voortdurend bewijzen
zen leeren van slechten bouw. De muurplaten en de kap zijn
thans geheel op nieuw in orde gebracht (met zeer grote kosten)
en zijn thans zoo goed als nieuw. — Doodra men een f1200
beschikbaar had, zou men stuk voor stuk de gebreken verder
brechten te herstellen. Volgens den burgemeester schuilt de
foet daarin, dat er aan het raadhuis een rijftig mudt kalk
te weinig gebruikt zijn, en dat daardoor de spleet in het muren
werke niet houdt; de muren, de plafonds, alles is geel uit,
gebreken van de vocht; de schouwen op zolder liggen de
steenen heelmaal los.

Men verlangt sterk naar het lotstand komen van het kanaal
is Herdogenbach-Drongelen; wanneer ^{dan} bovendien door eene inlaat
steun te Engelen draakwater wordt ingelaten, zal de waarde
van het gemeentelijk bezit sterk verminderen. —

Den 20 April 1910 kwam ik weer in Cromvoirt; te voren
was ik in Zelvort geweest; later ging ik nog naar Kruiswijk.

De plaatsen van v. Klaaren zijn voor f3150 verhuurd aan
den burgemeester van Vught: 50 Zl. f. water + 10 Zl. f.
heide en boschoponder. Men weet niet, wat van kansuel
daaromede wil gedaan doen. — De kleinste van de twee
plaatsen heeft een gelijken bodem en kan bevischt worden; de
grootste plas, gemiddeld 3 Meeter diep, kan niet bevischt
worden, omdat de bodem niet gelijk gemaakt is, toen er
de grond uitgegraven was.

De kanaal Bosch-Drongelen gereed is, moeten de Bosch
heij en de Dand heij in orde gebracht worden; daar zijn
verschillende plannen: zoveel hoofden zoveel sinnen.
Binnenkort zal er een vergadering zijn van de be-
langhebbende gemeentebesturen Berde, Hdenhout, Klaaren,
Zelvort, Vught en Cromvoirt. — Het eigenaardige hierbij
is wel, dat de Westbaarte rivieren onder Cromvoirt zullen
maeken gemaakt worden. Terwijl Cromvoirt zelf
er weinig of geen belang bij heeft; dat belooft dus alles

Cromvoirt.

lei moeielijkheden, omdat de andere gemeenten ergoedarm zullen betalen wat in Cromvoirt gebracht wordt, terwijl Cromvoirt daarvoor ook geen geld over zal hebben. Het eind zal wel zijn, dat de provincie met een groot subsidie zal maeten bijspringen.

Men is zeer dankbaar voor den bloasmond; men werd er zeer veel beter van. De bloem en Kijskamp en komen in veel betere conditie dan vroeger, vooral ook, door dat via de inlaatshuis te Engelen, bloaswater in den polder kan gebracht worden; beventien inzonderde vroeger $\frac{2}{3}$ van de bebouwd kom minstens eens in de 4 jaren, en had men de andere jaren veel last van kavelwater; door een en ander verandende de streek zeer. — Aan al die ellende is nu het kanaal naar Dronghelen er is, voor goed een einde gekomen.

Burgemeester maachte een pr. staten omtrent de exceptie hantie der gemeentelijke bezittingen; ze waren nog niet volledig, maar het is toehin ieder geval een goed begin. —

Vijf groote boerderijen behooren aan uitbouwende eigenaren; drie aan Malingeri, ien aan Brinsen, schoolhoofd te Vlaar, stey, en ien aan v.d. Steen te 's Bosch. — Per H. A. ± f 35 pacht; huis rekent niet mede; zoo'n huis kost f 5000 à f 6000. Daardoor zijn die boerderijen een onvoorwaardelijk bezit; men maacht geen 2% van zijn geld.

Tijdens mijn bezoek kreeg wethouder van der Meulen het aan den stak met den burgemeester; naar het mij voorkam, had v.d. Meulen ongelijk, omdat hij terugkwam op eene door hem bestreden beslissing van den Raad. Ik kreeg den indruk, dat van der Meulen een lastig heer is. —

Den 15^{en} Juni 1915 kwam ik weer in Cromvoirt; later op den dag bezocht ik nog de gemeente Vlaaren. Wethouder van der Meulen is overleden; hij werd vervangen door Blegers. Beide zijn erg lastig, zo dat met den hoofd van v.d. Meulen de rust in de gemeente niet is weergekeerd. — Burgemeester de Kuyper gaat ook niet vrij uit; ook hij is lastig en vasthoudend; hij heeft zijn vrienden, maar vooral zijn vijanden.

Cromvoirt.

den, die, onder aanvoering van den jongen de Kuyper, een neef van den burgemeester, hebben oer en oer onverschillighe eam, paayne voeren, alles wat hij doet of laat verkeerd uitleggen, en het mogelijke doen, om hem het leven lastig en onangenaam te maken. — Ik vrees, dat de burgemeester op den duur zal maeten wijken; wellicht is eene aflassing te vinden in Februari 1916, als wanneer de burgemeester als zoodanig aftreedt; hij is ± 74, en zou om die reden eervol ontslag kunnen vragen.

Op mijne audientie verschenen drie boeren — van wie een Raadslid — die allen mijne beschikkomst insiepen om voor hunne in dienst zijnde zochs, eene militie- of landmeer vergoeding te verkrijgen. — Toen ik daarvoor later met B. en W. sprak, kreeg ik den indruk, dat de burgemeester ook hier weer te vasthoudend was, en dat ook die menschen in billijkheid eene vergoeding toe kwamen.

Eene dergelijke behandeling van zochs maacht de menschen wel prikkelde het verzet tegen den burgemeester.

Het kanaal Bosch-Dronghelen bracht aan gemeente weinig voordeel; is het water laag, dan ontkwamen de Noordelijk en Zuidelijk gelegen gronden (te spaedig, en krijgen last van droogte; — is het water in het kanaal hoog, dan hebben diezelfde gronden spaedig last van kavelwater. —

Ook de inlaatshuis te Engelen bracht geen voordeel; de groote keersleuis in de Dierse wordt nooit op zellelijke gesloten; slechts als het water op de Dierse zoo hoog staat, doet de Dierse niet meer in de bloas kan losfen, sleuren de deuren van de sleuis automatisch. Het gewalg daarvan is, dat die keersleuis bijna altijd open staat. — Opent men nu de inlaatshuis te Engelen, dan krijg men dus geen vet bloaswater in den polder, maar zwart heide water uit de Dierse. —

Naar B. en W. meenden, wil de Vrijes Waterstaat de keersleuis niet sleuren, omdat de dijken van het kanaal te 's Bosch-Dronghelen van slechte specie zijn gemaakt, en daardoor overig zwak zijn; de vrees zou bestaan, dat als al het Dierse water er door maest, de dijken zouden weg spelen!

Cromvoirt.

Den 31 Juli 1919 bezocht ik per auto van rijd den Bosch de gemeenten Nieuwswijk, Verlicum en Cromvoirt. Daar is nog veel strijd en partijchap in de gemeente, maar het is toch niet meer zoo erg als in de laatste dagen van burgemeester de Vreijer. Wilens dochter is de oorzaak geweest van alle moeilijkheden. De oude de Vreijer had zijn neef, den tegenwoordigen secretaaris, als ambtenaar op de secretarie genomen met de bedoeling, dat deze later zijn opvolger zou worden als burgemeester-secretaris van Cromvoirt; toen overacht de dochter van den burgemeester verloofd met den onderwijzer; die dochter deed toen haar best om haar aanstaande de plaats te claimen in, nemen, voor haar neef, den jongen de Vreijer te stend. De oude burgemeester, haar vader, had de zwakheid, haar in haar streven te steunen; van toen af dateren alle moeilijkheden. —

Men heeft niet zoo zeer bezwaar tegen den ouderen de Vreijer zelve; maar men vande tegen hem strijd, omdat men niet wilde, dat de jonge de Vreijer op zij geschoven werd.

Ik hoorde, dat ^{als} van Nieuwswijk, de tegenwoordige burgemeester, bedankt — hetgeen wellicht spoedig kan gebeuren — dat dan de jonge de Vreijer groote kans heeft, burgemeester van Cromvoirt te worden. — Burgemeester van Nieuwswijk schein mij niet bezonnen op de hoogte van de secretarie zullen. —

Den 14 Juni 1923 kwam ik weer in Cromvoirt. De gemeente wordt door partijchappen verscheurd. Voor een jr af zes kwam er een nieuwe pastoor. Aanvankelijk ging alles goed, en merkte men weinig van de partijchappen; maar het schein, zou de oude landbouwhand in de gemeente terug keeren. — Dit duurde, tot dat de pastoor wat veel van huis kwam bij Dajmans, en zich door diens echtgenote te veel liet beïnvloeden. Van toen af was het gedaan met de rust in de vrede in de

Cromvoirt.

gemeente. De pastoor schaarde zich geheel aan die zijde, terwijl hij met alle middelen medewerkte, om de partij de overwinning te bezorgen. Bij de pas afgegelopen Raadsverkiezing behaalde de partij Dajmans 107 stemmen, de andere partij 160. Dajmans werd bekeerd, wegens ontkoeping van kiezers. Bij de verkiezing stond Dajmans den geheelen dag in de Raadszaal, de Pastoor voor het gemeentehuis, in de vestibule, of in de Raadszaal, — Dajmans is directeur van de Boerenleenbank; van de mensen die voor schotten hadden gekregen dewoeg hij om op zijne partij te stemmen, onder bedreiging, dat zij anders hennu verschotten zouden moeten brengen. —

Burgemeester Nieuwswijk en wethouder v.d. Meulen — de tweede wethouder was niet aanwezig — waren sterk onder den indruk van al dat gebeurde; zij menen, dat het maar het beste was, dat Cromvoirt met een andere gemeente werd vereenigd; dan kwam aan al die misère een einde.

Deelaren moet in geen geval bij Cromvoirt blijven; het heeft daarmede geen betinggen gemeen. De menschen uit Deelaren hooren bij den Bosch of bij Vlijmen.

Cromvoirt heeft geen belastingen; rijd vaste goederen trekt het thans jaarlijks ongeveer f10.000. — De pachttermijn van die goederen loopt over 4 jr af; dan gaat er zeker 40% van de pachtsoom af; de menschen hebben dat land nu al veel te duur. — Maar dan zal Cromvoirt een plaatselijke inkomden belasting moeten hebben, terwijl er in Cromvoirt heel geen draagkracht is. Het ware wel te menschen, dat, voor dat we vier jaren verder zijn, Cromvoirt met een andere gemeente vereenigd was.

Cromvoirt.

llen is geen tegenstander van het waterschap van de Zey; wanneer de keersluis in de Zey 45 cll hoogel (meer Noordwaarts) kon worden gelegd, en een gedeelte van den binnensolder van Cromvoirt nog bij het waterschap kon worden geveegd, zou vrom zelfs een groot voorstander van het waterschap zijn.

Volgens den burgemeester wenscht men in alle betrekken gementen naar de verbetering van de Zeyen, zodals het Waterschap die beoogt. De oppositie spreekt voort uit den wensch van sommige groote grondeigenaren, om ~~van~~ de lasten niet te leggen op de gronden (waterschaps lasten) Wanneer de gementen de kosten moesten betalen in plaats van de gronden, dan zouden zij het best vinden en geen oppositie voeren: puur eigen belang des!

Cromvoirt.